

ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ

**ДЕПУТАТИ ИЗ ОПШТИНЕ КАОНСКЕ НА ПЕТРОВСКОЈ (1848)
И СВЕТОАНДРЕЈСКОЈ (1858) СКУПШТИНИ**

ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ
YU 32000 Чачак
Топличка 9

УДК 342.571

У време уставобранитељског режима, када се на челу Србије налазио кнез Александар Карађорђевић, сазване су две народне скупштине — Петровска 1848. и Светоандрејска 1858/59. године. На њима су учествовали и депутати из општине каонске у Драгачеву.

Прва је заказана за Петровдан 1848. године у Крагујевцу. У округу чачанском (срезови: карановачки, односно краљевачки, студенички, драгачевски, трнавски и град Чачак) изабрана су 32 народна представника — депутата; а по положају и председник окружног суда, окружни и срески начелници.

Из Драгачева је било десет депутата: Петроније Поповић из Тијања, Павле Зимоња (Зимоњић) из Горачића, Аксентије Котуровић из Дубца, Гаврило Илић из Граба, Кузман Шолајић из Лисе, Василије Стевановић из Дучаловића, Младен Протић из Гуче, Сретен Јовано-

вић из Котраже, Ристо Јојић из Миросаљаца и Петар Марковић из Властељица.

На овој скупштини депутати чачанског окружја истакли су у 24 тачке захтеве народа свога краја. Указали су на проблеме целе Србије, али и свог подручја.¹

ПЕТАР МАРКОВИЋ (? — 1860)

Марковићи су у Властељицама једна од најстаријих породица. Славе Врачеве. Не зна се када су, и одакле, досељени.

Први Марковић који се помиње у овом селу је Паун. Он је 1831. године био трговац марвени и — калауз.

Петар Марковић пописан је 1835. и 1839. године као пореска глава.² Не зна се у каквом је сродству био са Пауном, нити — ко су му родитељи. Помиње се као депутат на Петровској скупштини 1848. године.³

Подаци из матичних књига цркве каонске кажу да се два пута женио: 11. маја 1856. венчао се са Маријом, супругом покојног Милића Калајдића из Милатовића, а 26. јануара 1857. са Станијом, супругом покојног Гаврила Буловића из Ласца. Венчали су их јереј Аврам Кнежевић и кум Лазар Величић. Матице знају и за његовог сина Сретена, који је рођен 29. маја 1859.

Петар је преминуо 14. новембра 1860.⁴

Од Петровске скупштине прошло је десет година до сазивања нове, Светоандрејске. Она се састала 30. новембра 1858.

Посланици су бирани, а број оних који су позвани на заседање „по положају“ знатно је смањен. Из Драгачева је било осам депутата: Милорад Јовковић из Зеока, Радосав Ђебић из Дљина, Вучић Ђекић из Ртију, Никола Ђендић из Губереваца, Благоје Мићовић из Лисе, Димитрије Милекић из Виче, Милан Достанић из Турице и Стефан Радичевић из Каоне.⁵

Скупштинско заседање трајало је до 31. јануара 1859. Посланици су тражили да она постане стално законодавно тело, да се реформишу устав, судство и порески систем, гарантује слобода штампе и обезбеди локална самоуправа. Збачен је са власти кнез Александар Карађорђевић, а на његово место постављен, поново, Милош Обреновић. До Милошевог доласка из Влашке, државне послове, како је одлучено, обављало је посебно намесништво.

СТЕФАН РАДИЧЕВИЋ (1817—1867)

Коста Јовановић је утврдио да су Радичевићи дошли у Каону у XVIII веку. Славе Ђурђевдан. Драгомир Радичевић тврди да је овај род старином из села Краље код Андријевице.⁷ Њихов предак Радич, по коме су добили презиме, пре 150—180 година је из села Краље из Васојевића на Комовима најпре отишао у Јагњило код Крагујевца, а потом дошао у Каону.⁸ Подигао је колибу на потесу Кремен, на обронцима планине Јелице, тамо где је данас брвнара Божа Радичевића. Касније, та колиба је спуштена на потес Ранац, где се још увек налази стублина.

Стефан Радичевић рођен је око 1817. Не зна се ко су му отац и мајка.

При попису обављеном 1863. године Стефан Радичевић био је кмет села Каоне и члан пописне комисије. Имао је 45 година, супругу Стану (40), синове Радича (17), Милисава (13) и Светозара (шест) и кћерке Милојку (10) и Јевросиму (две године). Са њим је, у заједничком домаћинству, живео и брат Радован (40) са супругом Лепосавом (40), синовима Милованом (10), Радивојем (две) и Витором (пола година) и кћеркама Стојком (седам) и Јелицом (пет година). Посеђивали су: кућу, две зграде, плуг орнице, два плуга земље „у Морави“, плуг воћњака „под гором“ и 10 коса ливаде. Имовина им је процењена на 280 цесарских дуката.¹⁰

На надгробној плочи, постављеној преко његовог гроба, код цркве у Каони, пише да је Радичевић кметовао 12 година, да је био главни трговац у срезу драгачевском и посланик на Светоандрејској скупштини 1858. године.¹¹ Са осталим депутатима из Драгачева, Радичевић је потписао захтев „да се олакша положај сељака и да се већа имања поделе сеоској сиротињи“. Овај захтев прочитан је у посебном скупштинском одбору 28. јула 1859, а припремљен је раније — 21. децембра 1858. године.¹²

Стефан Радичевић умро је 22. јануара 1867.

АВРАМ КНЕЖЕВИЋ (1821—1884)

Кнежевићи су у Властелицама најстарија породица. У овом селу живели су у средњем веку. Помињу их турски катастарски пописи 1476. године и касније. Непрестано су кнезовали, па отуда им и презиме Кнежевић.

Крајем XVIII и почетком XIX века сви Кнежевићи живели су у једном домаћинству, које је имало преко 50 чланова. Старешина куће била је кнегиња Неранца. Када су Турци залазили у село да би га пљачкали, чељад и стока склањани су у планину, а у дому је остајала само кнегиња Неранца.¹³

Аврам Кнежевић је из ове старе породице. Родитељи су му били Радосав (1786—1857) и Аранђија (1796—1858). Радосављева мајка била је кнегиња Неранца, која је за подизање цркве у Каони (1818—1827) даровала 500 гроша. Умрла је 1829. у својој 71. години.¹⁴

Аврам Кнежевић рођен је 14. јануара 1821. Основну школу, по свој прилици, учио је у Петници, а први разред гимназије, школске 1844/45. године, у Чачку.¹⁵ Не зна се да ли се даље школовао. Венчао се 21. јануара 1849. са Пауном, кћерком Милана Веселиновића из Горачића (рођена 1823). Венчао их је свештеник Милић Поповић из Милатовића. За свештеника је рукоположен 5. марта 1849. Као парох цркве каонске службовао је до смрти — 1884. године. Имао је брата Вучића—Вучка, земљорадника, ожењеног са Маријом—Маром. Вучко и Мара имали су кћерку Ружицу—Ружу, која је рођена 6. марта 1850. и коју је крстио поп Аврам, а кум је био Максим Поповић из Милатовића. Вучко је умро 26. августа 1850. Његова супруга Мара се, нешто касније, преудала у Обрадовиће у Самаили, а Ружица је остала у кући са стрицом — попом Аврамом. Аврам није имао деце, па је усвојио синовицу Ружицу, коју је 1869. удао за Мијаила Плазинећа из Губереваца. Плазинећ је рукоположен за свештеника 21. новембра 1869. Живео је у домаћинству попа Аврама и службовао у цркви каонској. У кућу је, ради обраде земље, довео и брата Вељка. Свештеник Плазинећ преминуо је 6. априла 1883, у својој 33. години. Након тога, поп Аврам Кнежевић оделио је Вељка Плазинећа. Дао му је 40 хектара земље, а остатак је оставио Ружици и Мијаиловој деци — Даринки, Новки, Везики и Зори.

У то време поп Аврам био је богат човек. Приходе је остваривао од имања, трговине стоком и ракијом и од „нурије“ — парохије. Део имовине је наследио од оца, други део купио. Поседовао је око 100 до 120 хектара земљишта. Очевина му се налазила на потесима Окућнице, Раскрснице, Добродо и Осредак, уз виноград у Премећи, а „куповина“ на Заједници, Пивљаковини, Лековини, Вековини и Под гором. Све је то било ограђено прошћем. Вратнице, за улаз, налазиле су се на Голом брегу, а породична кућа — у подножју брда Чук. Године 1863. пописане су му кућа и зграда. Касније је подигао још једну кућу, која је имала приземље и спрат.¹⁷

Поп Аврам Кнежевић трговао је заједно са Јаћимом Кнежевићем из Властелица (1823—1877) и Станком Пајовићем из Каоне (1835—1888), марвеним трговцима. Куповали су и продавали свиње за тов, ракију и пољопривредне производе. Сам је имао доста стоке, велику шталу и салаш. Држао је и слуге. У архиви цркве каонске чувају се документа из којих се види, од 1877. до 1883. године, да су неки сељаци били обавезни да, за унапред примљени новац, попу Авраму Кнежевићу ухране и предају одређени број свиња. Ти сељаци били су из Премеће, Горњег Дубца, Милатовића, Виче, Ласца и неких других села. Сачувана је и писмено дефинисана обавеза Савка Терзића из Властелица да за новац, примљен у готову, каонском свештенику преда 170 ока ракије јачине 10 гради. Признанице је, иначе, писао Мијаило Дуњић, тадашњи каонски учитељ.

Године 1874. при каонској цркви постојале су две парохије: једна са 215 домова (Каона — 72, Властелице — 49, Брезовице — 19 и Горњи Дубац са Толишницом — 75), друга са 217 домова (Милатовићи — 106, Доњи Дубац — 58 и део Губереваца — 73).¹⁸ Парохијски свештеници били су Аврам Кнежевић (од 1849. до 1884) и Мијаило Плазинић (од 1869. до 1883), а у другој — Милић Поповић (од 1822. до 1878). После њихове смрти обе парохије су спојене, опслуживали су их свештеници из околних села, а од 6. августа 1886. до јуна 1889. парох је био Светозар Поповић из Милатовића.

Аврам Кнежевић био је и књигољубац. Године 1849. помиње се као пренумерант на две књиге Вука Караџића („Српске народне пословице“ и „Ковчежић за историју језика и обичаја Срба сва три закона“), које су штампане у Бечу.¹⁹ Његова библиотека чувана је до 1944. године, али су је тада запленили окупаторски војници.

Поп Аврам учествовао је у раду Светоандрејске скупштине од 11. децембра 1858. до 31. јануара 1859. Нема података о томе којој је врсти посланика припадао. По казивању људи из Каоне, он се налазио у депутацији Драгачева која је Милоша Обреновића дочекала при његовом повратку у Србију.²⁰

Он је 1863. био члан пописне комисије и проценитељ вредности имовине домаћинстава у општини каонској. Забележено је, тада, да је имао 42 године, његова супруга Пауна — 40, а синовица Ружица — 13. Сем куће и зграде, поседовао је: два плуга орнице, 10 коса ливаде, плуг забрана (шуме), мотику винограда и плуг воћњака — све у вредности од 260 дуката.²¹ Он је 30. јануара 1866. написао акт представника Каоне, Властелица, Милатовића, Горњег и Доњег Дуб-

ца, упућен среском начелнику са захтевом да им се одобри почетак изградње школске зграде у Каони, код цркве. За време његовог свештениковања Радич Радичевић приложио је (1867. године) цркви у Каони „за душу оца Стефану Радичевићу једну дарохранилницу од сребра“.

Од краја 1867. до 1872. године забележени су у Каони и Властелицама случајеви пљачке од стране хајдука. Међу жртвама био је и поп Аврам Кнежевић. Једне ноћи, наиме, 1870. или 1871. године, напали су га, у његовој кући у Властелицама, хајдуци — браћа Јевђовићи и Зарија Маргиновић из моравичког краја. Тукли су га, разбили му бубреге. Осим новца и другог накита, похранили су огрлице и прстење његове супруге Пауне и синовице Ружице.²² Да би се обезбедио од нових препада хајдука, озидео је нову кућу од камена и цигле, са подрумом и спратом. На улазу у подум била су гвоздена врата. Остављен је само један мали прозор са решеткама од метала. Из подрума се улазило на спрат дрвеним степеницама, а потом је тај отвор одозго, са спрата, затваран дрвеним калком преко кога је стављана гвоздена шипка. Спрат је имао три собе, ходник и висећи клозет. Већ у први сумрак поп Аврам се с породицом повлачио на спрат своје нове куће.

После 1880. три године је боловао од последица насталих од батина које је добио од хајдука. Напокон, „у жељи да се излечи оде у Беч, где је и умро 25. септембра 1884“, у својој 64. години. Супруга Пауна, Стеван и Јаћим Кнежевић пренели су га из Беча и сахранили 25. октобра код цркве у Каони.²³ Пре смрти своју имовину поделио је на „равне части“ Вељку Плазинућу, супрузи Пауни, унуци Даринки и унукама Новки, Визики и Зорки. Тестамент је потврђен код чачанског првостепеног суда 12. новембра 1891.

Пауна је преминула 1. марта 1897. Сахрањена је поред супруга. Даринка се удала за свештеника Уроша Оцокољића из Лисе код Ивањице, који је 1898. дошао за пароха цркве у Каони, где је живео у кући и на имању свештеника Мијаила Плазинућа и Аврама Кнежевића. С њима је живела и Даринкина мајка Ружица, све до смрти, 1930. године. Даринка је споразумно са сестрама поделила имање од око 30 хектара. Поп Урош оставио је бројне потомке. Умро је 17. фебруара 1945. у осамдесетој, а Даринка 14. септембра 1959. у осамдесетшестој години.

МИЛИЋ ПОПОВИЋ (1793—1878)

Поповићи у Милатовићима су постали од Вукићевића. Славе Ђурђевдан. По предању, један од Поповића, Илија, био је барјактар у Карађорђевој војсци.²⁴

Милић Поповић рођен је 1793. Не зна се где се школовао. Свештенички чин примио је 1822. Те и две године касније имао је 15 оваца и коза. Године 1839, као свештеник, иако је пописан као пореска глава, није плаћао порез.

Служио је, као парох, у цркви каонској. Када су сељаци из Милатовића, код Дубраве, близу рода Ђурчићи, на месту старе, подигли нову капелу — црквицу, он је и у њој, повремено, крштавао, венчавао и причешћивао земљаке.²⁵

Као свештеник учествовао је у раду Светоандрејске скупштине.

Године 1863, 12. октобра, пописано је Поповићево домаћинство у Милатовићима. Сем њега: син Ђорђе (26), снаха Сава (20), унуци Јефрем (четири), Аврам (три) и Милован (пола године). Поседовали су: кућу, четири зграде, три плуга ораће земље код куће, плуг ораће земље „у Морави“, 14 коса траве у Милатовићима, плуг земље под воћњаком, осам плугова земље „под гором“, два плута земље „под крупном гором“ — све у вредности од 160 дуката.²⁶ Међу проценитељима, у овом попису, налазио се и Милићев син Ђоко, који је имао сина Јоксима, свештеника.

Милић Поповић је „пуних 56 година служио народ и цркву каонску“. Умро је 1. августа 1878. у 85. години живота.²⁷

НАПОМЕНЕ

1. Др Драгоје Тодоровић, „Захтеви депутације округа чачанског на Петровској скупштини у Крагујевцу 1848. године“, Зборник радова Народнот музеја у Чачку, XIII, 1983, 93, 95.
2. Архив Србије, инв. бр. 532.
3. Др Драгоје Тодоровић, нав. дело, с. 92.
4. Протокол умрлих цркве каонске, 1864—1904.
5. Др Драгоје Тодоровић, „Горачићка буна 1893“, Историјски архив, Чачак, 23.
6. Војимир Капларевић, „Сећања“, 1953, рукопис.
7. Казивање Драгомира Радичевића из Каоне, 1977. године.
8. Коста Јовановић, „Горње Драгачева“, Београд, 1908.
9. Казивање Мирка Радичевића из Каоне, 1977 године.

10. Архив Србије, попис људства и имовине 1863.
11. Спомен-плоча на гробу Стефана Радичевића у Каони.
12. Др Андрија Раденић, „Светоандрејска скупштина“, 1964.
13. Казивање Данице Радичевић из Властелица 1977. године.
14. Милисав Д. Протић, „Драгачево и његови славни синови“, Ниш 1940, 43.
15. Споменица чачанске гимназије 1837/1937 Чачак, 1938.
- 16—17. Казивање Данице Радичевић из Властелица 1977. године.
18. Милисав Д. Протић, нав. дело, 1940, 48.
19. Никола Стојић, Драгомир М. Павловић, „Вук и Драгачево“, Гуча, 1987, 12.
20. Војимир Капларевић, нав. рукопис.
21. Архив Србије. Попис људства и имовине 1863.
22. Казивање Драгољуба Кнежевића из Властелица 1977. године.
23. Запис на споменику поп Авраму код цркве каонске.
24. Војимир Капларевић, нав. рукопис.
25. Исто.
26. Архив Србије, Попис људства и имовине 1863.
27. Милисав Д. Протић, нав. дело, 1948.

LES DÉPUTÉS DE LA COMMUNE DE KAONA (RÉGION DE DRAGAČEVO)
A L'ASSEMBLÉE DE LA SAINT PIERRE (1848) ET A CELLE DE LA
SAINT-ANDRÉ (1859)

A l'Assemblée de la Saint-Pierre (1848) et à celle de la Saint-André (1859) ont pris part, entre autres, les députés de Kaona qui comprenait aussi, à l'époque, les villages de Vlasteljice, de Milatovići et de Brezovice.

En se référant à des documents d'archives et à la littérature, l'auteur donne dans son ouvrage de brèves biographies de ces représentants du peuple: Petar Marković, Stefan Radičević et Milić Popović.